

Rangaistuksen tuomitseminen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta

ASIA

Tuomioistuinlain 3 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan hovioikeuden on ilmoitettava valtioneuvoston oikeuskanslerille tietoonsa tulleista seikoista, jotka saattavat johtaa virkasyytteen nostamiseen hovioikeudessa.

Helsingin hovioikeus on 13.1.2023 tässä tarkoituksessa lähettänyt oikeuskanslerinvirastoon 11.1.2023 antamansa tuomion nro 23/100554 asiassa R 22/1813, joka koskee Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuden 31.5.2022 asiassa R 20/2792 antamasta tuomiosta nro 22/122787 tehtyä valitusta. Hovioikeus on ilmoituksessaan todennut kärjäoikeuden tuomiollaan lukeneen vastaajan syyksi pahoinpitelyn, joka oli syyteoikeudeltaan vanhentunut.

Kärjäoikeus oli tuomiollaan lukenut vastaajan syyksi yhteensä 29 rikosta ja tuominnut hänet 2 vuoden 8 kuukauden pituiseen vankeusrangaistukseen. Syytekohtassa 2 kärjäoikeus oli lukenut vastaajan syyksi 13.6.2016 tehdyn pahoinpitelyn. Syyttäjä oli kyseisen syytekohtan osalta vaatinut vastaajalle rangaistusta törkeästä pahoinpitelystä, mutta kärjäoikeus oli arvioinut, ettei vastaajan syyksi luettu menettely täyttänyt törkeän pahoinpitelyn erityisen raa'an tai julman tekotavan kvalifiointiperustetta.

Käräjäoikeuden tuomiosta oli osin valitettu Helsingin hovioikeuteen. Hovioikeus totesi tuomiossaan, että syyteoikeus pahoinpitelystä vanhentuu lain mukaan viidessä vuodessa. Kun haaste asiassa oli annettu vastaajalle tiedoksi 29.3.2022, oli syyteoikeus pahoinpitelystä tapauksessa vanhentunut. Tämän vuoksi hovioikeus hylkäsi syytteen pahoinpitelystä ja alensi vastaajalle tuomittua vankeusrangaistusta neljällä kuukaudella.

SELVITYS

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden käräjätuomari on antanut menettelystään pyytämäni selvityksen ja käräjäoikeuden laamanni asiasta lausuntonsa.

MERKINTÄ

Asianajajista annetun lain 6 §:n 3 momentin mukaan oikeuskanslerilla on oikeus panna vireille Suomen Asianajajaliiton yhteydessä toimivassa valvontalautakunnassa lain 7 c §:ssä tarkoitettu valvonta-asia, jos hän katsoo, että asianajaja laiminlyö velvollisuutensa.

Oikeuskansleri on 28.3.2023 saattanut mainitun lainkohdan nojalla vastaajan avustajana asiassa toimineen asianajajan menettelyn valvonta-asiana tutkittavaksi (dnro OKV/534/53/2023). Ilmoituksessaan valvontalautakunnalle oikeuskansleri totesi, ettei asianajaja ollut käräjäoikeuden tuomiosta vastaajan puolesta hovioikeuteen valittaessaan kiinnittänyt huomiota siihen, että päämies oli käräjäoikeudessa tuomittu teosta, joka oli syyteoikeudeltaan vanhentunut.

Valvontalautakunta on 13.3.2024 (dnro 13823) antamassaan päätöksessä todennut asianajajan menetelleen huolimattomasti ja siten myös hyvän asianajajatavan vastaisesti. Valvontalautakunta antoi asianajajalle huomautuksen.

RATKAISU

Arviointi

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan syyteoikeus rikoksesta vanhentuu, jollei syytettä ole nostettu viidessä vuodessa, jos ankarin rangaistus rikoksesta on yli vuosi ja enintään kaksi vuotta vankeutta. Rikoslain 21 luvun 5 §:n mukaan pahoinpitelystä tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut kärjätuomari on selvityksessään myöntänyt tuominneensa vastaajan syyteoikeudeltaan vanhentuneesta pahoinpitelystä. Kärjätuomari toteaa, että virhe on tapahtunut tilanteessa, jossa vastaaja on syyttäjän vaatiman törkeän pahoinpitelyn sijaan tuomittu perusmuotoisesta pahoinpitelystä. Kysymys on ollut sekä näytöllisesti että oikeudellisesti vaikeasta arvioinnista.

Kärjätuomarin mukaan hänen vakiintunut tapansa on tarkistaa vanhentumiset vähintään kolmessa eri vaiheessa eli kun asia on jaettu hänelle, ennen pääkäsittelyä asiaa valmistellessa ja vielä ennen tuomion julistamista tai antamista. Tässä tapauksessa hän oli pyrkinyt tarkistamaan vanhentumiset erityisen huolellisesti, koska kysymys oli laajasta kokonaisuudesta ja useammasta haastehakemuksesta. Virhe oli hänen mukaansa ilmeisestikin tapahtunut siitä syystä, että hän oli tehnyt viimeksi mainitun tarkistamisen haastehakemuksista tuomiolauselman sijaan sen vuoksi, että kutakin useammista haastehakemuksista koski oma tiedoksiantotodistuksensa. Tarkistamisen yhteydessä häneltä oli mitä ilmeisimmin jäänyt huomioimatta, että kyseisessä syytekohdassa vastaaja tuomittiin syytettyä lievemmästä tekemuodosta.

Käräjäoikeuden laamanni on lausunnossaan tuonut esille muun ohella käräjäoikeuden tapahtuma-aikaisen erittäin suuren työmäärän. Laamanni on todennut, että vaikka kärjätuomari ei ole selittänyt tekemäänsä virhettä työmäärällään eikä kiireellään, myös näillä seikoilla on ollut tapahtuneeseen varmaankin vaikutuksensa. Virhe on kuitenkin hänen mukaansa sellainen, josta ei kiireessäkään saisi tapahtua.

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta lain mukaan ei voi enää seurata rangaistusta, on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Virhe on lähtökohtaisesti luonteeltaan vakava ja sijoittuu tuomarin tehtävien ydinalueelle eli lainkäyttöratkaisun tekemiseen.

Rangaistuksen tuomitseminen vanhentuneesta rikoksesta saattaa edellä kerrotun vakavuutensa perusteella tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää mainitun pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista on pidetty vähäisenä esimerkiksi tapauksissa, joissa vanhentuneesta rikoksesta rangaistukseen tuomitsemisesta ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia eikä tuomarin menettelyyn ole liittynyt sen moitittavuutta lisääviä seikkoja, kuten esimerkiksi syyteoikeuden

vanhentumista tuomarin oman laiminlyönnin seurauksena. Vakiintuneen seuraamuskäytännön mukaan kärjätuomarille on tällöin annettu virheestä huomautus.

Tapauksessa on kysymys tilanteesta, jossa syyksilukeminen on poikennut syyttäjän rangaistusvaatimuksesta. Kärjätuomarin huolimattomuutta asiassa ilmentää se, ettei hän tässä tilanteessa ole varmistanut syyksiluettua lievemmän rikoksen syyteoikeuden olemassaoloa. Syyteoikeuden vanhentumisen tarkistamisessa on kyse jokaiseen rikosasiaan kuuluvasta rutiinotoimenpiteestä, jota ei voi sivuuttaa kiireessäkään. Kärjätuomarin mahdollisuuksia havaita syyteoikeuden vanhentuminen on osin lisännyt se, että tuomio oli annettu oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 7 §:n 2 momentissa mahdollistetuilla tavoin vasta pääkäsittelyn jälkeen myöhemmin tuomioistuimen kansliassa.

Toisaalta menettelyn vähäisyyttä rikosoikeudellisesti arvioituna puoltaa se, ettei virheestä käytettävissä olevien tietojen mukaan ole aiheutunut vahinkoa asian vastaajalle. Virhe on korjautunut hovioikeuden hylättyä syytteen pahoinpitelystä syyteoikeuden vanhentumisen vuoksi. Hovioikeus on alentanut vastaajalle tuomittua vankeusrangaistusta hylättyä syytettä vastavasti, mutta pitänyt vastaajan edelleen vangittuna, joten virhe ei tosiasiallisesti ole aiheuttanut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia. Menettelyn vähäisyyttä puoltavat myös kärjätuomarin selvityksessään esittämät seikat muun ohella käsiteltävänä olleen asiakokonaisuuden laajuudesta.

Kun kärjätuomarin menettely lähtökohtaisesti vakavuudestaan huolimatta edellä kerrotuilla perusteilla olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettu tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen. Näin ollen hänen menettelyään on tutkittu ainoastaan laillisuusvalvonnallisesti toimituttamatta asiassa esitutkintaa.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuden kärjätuomari on menetellyt lainvastaisesti tuomitessaan vastaajan rangaistukseen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla kärjätuomarille huomautuksen hänen edellä kerrotusta menettelystään.

Lähetän päätökseni tiedoksi Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden laamannille ja asiasta ilmoittaneelle Helsingin hovioikeudelle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Osastopäällikkö
Esittelijäneuvos

Markus Löfman